

**Тельнова Г.В.,**

*доктор економічних наук, доцент,  
професор кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки,  
Національний авіаційний університет*

### **ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ**

*В роботі розвинуто поняття фінансової глобалізації та систематизовано її наслідки для світової економіки. Констатовано, що фінансова глобалізація є каталізатором низки важливих переваг, але може значно підвищити рівень ризику, якщо початкові умови є несприятливими.*

З ретроспективної точки зору фінансова глобалізація - це не нове явище, а її глибина і масштаби сьогодні є безпрецедентними.

Термін «глобалізація» широко вживається в різних літературних джерелах. Це складне поєднання економічних, технологічних, соціокультурних, політичних та інших процесів. Глобалізаційні процеси почалися в кінці дев'ятнадцятого століття, але їх поширення сповільнилося в період з початку Першої світової війни до третьої чверті ХХ ст. Цей процес стрімко посилювався протягом останніх 20–30 років у рамках Генеральної угоди з тарифів і торгівлі і Світової організації торгівлі, яка змусила країни поступово зменшувати торгові бар'єри та відкрити свої поточні рахунки та рахунки капіталу, що обумовило інтегрування, в тому числі, фінансових ринків розвинених економік з фінансовими ринками економік країн, що розвиваються. Через глобалізацію відбувається вливання національної економіки в міжнародну економіку через міжнародну торгівлю, прямі інвестиції, потоки капіталу.

В умовах глобалізації національні фінансові ресурси стають більш мобільними на міжнародному рівні, тоді як національні економіки та фінансові системи стають більш взаємозалежними.

Отже, фінансова глобалізація є частиною глобалізації економіки і розуміється як інтеграція національної фінансової системи країни з міжнародними фінансовими ринками та установами. Ця інтеграція зазвичай вимагає, щоб уряди лібералізували внутрішній фінансовий сектор та рахунки капіталу, гармонізували фінансове законодавство, правила, норми та практики, тобто фінансова глобалізація є транскордонною фінансовою інтеграцією.

Тема фінансової глобалізації завжди була дуже суперечливою у науковому світі. Ця полеміка пояснюється перевагами та проблемами, які вона створює.

З одного боку, фінансова глобалізація формує значні потенційні вигоди. Перш за все, це стосується країн, що розвиваються, оскільки вони фінансово інтегруються з рештою розвинутих країн світу. Спочатку потік інвестицій надходить у менш розвинені країни для експлуатації дешевої робочої сили та природних ресурсів, але з часом цей вплив стає позитивним, оскільки заробітна плата поступово зростає, зменшується рівень бідності.

Глобалізація стимулює розвиток фінансового сектору, що, у свою чергу, стимулює розвиток економік. В цілому міжнародні фінансові потоки є важливим каталізатором розвитку внутрішнього фінансового ринку, що відображено як у прямих показниках розміру банківського сектору та ринків акцій, так і в більш широким концепціях розвитку фінансового ринку, включаючи нагляд і регулювання [1]. Так, фінансові ринки стають глибшими та складнішими, коли вони інтегруються у світовий фінансовий ринок, збільшуючи фінансові альтернативи для позичальників та інвесторів, розширюються можливості фінансування, знижується вартість капіталу та збільшуються інвестиції і ліквідність. Крім того, чим більше присутні іноземні банки в країні, тим краща якість фінансових послуг і ефективність фінансового посередництва.

Фінансова глобалізація сприяє підвищенню інституційної якості країн. Вона спонукає до коригування структур корпоративного управління у відповідь на іноземну конкуренцію та вимоги міжнародних інвесторів. Крім того, ПІІ у фінансовий сектор із добре регульованих і добре контрольованих країн-джерел, як правило, сприяють інституційному розвитку та управлінню в країнах з ринковою економікою, що розвивається. Разом з тим, і інституційна якість відіграє важливу роль у визначенні результатів фінансової глобалізації та її рівня, впливаючи на структуру фінансових надходжень до економік, що розвиваються. Висока інституційна якість допомагає схилити структуру капіталу країни до ПІІ та портфельних інвестицій, які, як правило, приносять більше додаткових переваг фінансової глобалізації.

Через те, що лібералізація рахунку руху капіталу робить країну більш вразливою до раптових змін у настроях глобальних інвесторів, це може сигналізувати про необхідність формування потужної макроекономічної політики, як способу пом'якшення ймовірності таких змін та їх негативних наслідків. Якість внутрішньої макроекономічної політики також впливає на рівень і структуру надходжень, на вразливість країни до світових криз.

Фінансова глобалізація може сприяти підвищенню темпів економічного зростання в країнах, що розвиваються, через низку каналів. Деякі з них безпосередньо впливають на детермінанти економіки зростання (збільшення внутрішніх заощаджень, зниження вартості капіталу, впровадження технологій від передових країн до країн, що розвиваються, і розвиток вітчизняного фінансового сектору). Непрямі канали в деяких випадках можуть бути навіть важливішими за прямі. Серед них – збільшення спеціалізації виробництва завдяки кращому управлінню ризиками, а також покращення як макроекономічної політики, так і інституцій, спричинене тиском конкуренції або «ефектом дисципліни» глобалізації.

З іншого боку, фінансова глобалізація також несе певні негативні наслідки. Одним із добре відомих ризиків, який згадувався у попередньому параграфі, є прояв ланцюгового впливу локальної фінансової кризи. Фінансові кризи 20-го століття стали причиною буму кредитування за

десятиліття, що передували Великій Депресії і краху Бреттон-Вудської системи в середині 1970-х років. У 2008 р. фінансова криза перекинулася зі США і вдарила по економіках всього світу. Отже, фінансова глобалізація об'єднує національні економіки у взаємопов'язані та взаємозалежні спільноти, але цей взаємозв'язок робить глобальну економіку більш сприйнятливою до економічних потрясінь і криз. Через таку взаємопов'язаність локальна фінансова проблема може швидко стати глобальною проблемою.

Разом з тим, зарубіжні вчені [1] підкреслюють, що рівень впливу світової кризи на національну економіку пов'язаний із самим рівнем інтеграції. Промислові економіки, які набагато більше інтегровані з глобальними фінансовими ринками, очевидно краще, ніж ринки, що розвиваються, використовують міжнародні потоки капіталу для ефективного розподілу капіталу, таким чином накопичуючи приріст продуктивності та розподіляючи ризик. В міру того, як країни здійснюють перехід до більш глибокої інтеграції з глобальними фінансовими ринками, вони можуть зіткнутися з серйозними ускладненнями. Але якщо країна відкриває свій рахунок капіталу, не маючи певних базових умов підтримки, вона може бути більш вразливою до раптових зупинок потоків капіталу.

Фінансова глобалізація є важливим фактором, що сприяє поширенню локальної фінансової кризи на світовий рівень фінансової системи. Тому, розглядаючи вплив світової фінансової кризи на економіку країн світу, доцільно звертати увагу на те, як фінансова глобалізація вплинула на розповсюдження та поширення кризи в країнах, оскільки деякі властивості фінансової глобалізації можуть мати посилені кризові наслідки, тоді як інші властивості фінансової глобалізації стають буфером, який пом'якшує вплив кризових потрясінь.

Наслідки найбільших фінансових криз для країни світу наведені у табл. 1.

Як можна констатувати, найбільш значний вплив на економіку країн спричиняє відтік капіталу з банківського сектора та вилучення іноземних інвестицій.

Окрім того, транснаціональні корпорації можуть підняти рівень освіти, а також покращити фінансовий стан у країнах, що розвиваються, але це стосується лише довгострокових наслідків фінансової глобалізації, про які йшлося вище. У короткостроковій перспективі країни можуть стати біднішими, а рівень безробіття може різко зрости через зменшення потреби в некваліфікованих і неосвічених працівниках.

Отже, наслідки фінансової глобалізації можуть бути охарактеризовані як перевагами для економіки, так і ризиковістю та підлеглістю впливу світових економічних шоків. Успішна фінансова глобалізація не просто покращує доступ до фінансування та інвестицій, але й сприяє розвитку національного фінансового сектору, вимагає покращення макроекономічної політики та якості інституцій, генерує економічне зростання та загальну продуктивність факторів виробництва.

Таблиця 1

**Вплив найбільших фінансових криз на країни світу**

Криза	Наслідки
Кредитна криза 1772 року	банківська паніка в Англії; відтік капіталу з британських банків; поширення кризи на Шотландію, Нідерланди, інші частини Європи та британські американські колонії
Велика депресія 1929–1939 років	значна втрата доходів; рекордний рівень безробіття та втрати виробництва, особливо в промислово розвинених країнах. У Сполучених Штатах на піку кризи в 1933 році рівень безробіття досяг майже 25 відсотків
Шок цін на нафту ОПЕК 1973 року	дефіцит нафти та різке зростання цін на нафту, що призвело до економічної кризи в США та в багатьох інших розвинених країнах; висока інфляція (спричинена стрибком цін на енергоносії); економічна стагнація (через економічну кризу)
Азіатська криза 1997 року	з Таїланду швидко поширилася на решту Східної Азії та її торгових партнерів; накопичення боргу в економіках; паніка на азіатських фінансових ринках і широкомасштабне вилучення мільярдів доларів іноземних інвестицій
Фінансова криза 2007–2008 років	Велика рецесія; хаос на фінансових ринках у всьому світі; крах Lehman Brothers (одного з найбільших інвестиційних банків у світі), багато ключових фінансових установ і підприємств опинилися на межі краху
Пандемія COVID-19 у 2020 році	падіння світового та національних ВВП, інфляція, зниження міжнародної торгівлі та інвестиційних потоків капіталів
Війна в Україні у 2022 р.	трансформація міжнародних відносин у географічному аспекті, зниження інвестицій, продуктова, фінансова, енергетична криза у країнах світу (переважно Європа)

Разом з тим, розбудова інституцій, посилення макроекономічної політики та поглиблення фінансового сектору вимагають часу, тому за відносно короткі періоди можливо констатувати негативні наслідки фінансової глобалізації. Іншими словами, фінансова глобалізація є каталізатором низки важливих переваг, але може значно підвищити рівень ризику, якщо початкові умови є несприятливими.

**Список використаних джерел**

1. French-Davis R., Griffith-Jones S. Financial Globalization and Its Implications for Development / Niskanen M., Ocampo J. (eds) *The Palgrave Handbook of Development Economics*. Palgrave Macmillan, Cham, 2019. P. 697–726.